

ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΗ ΤΕΧΝΗ

Στὴν ἀπάντησή του στὸν κ. Παρορίτη ὁ κ. Θράσος Καστανάκης βγάζει πολεμικὴ κραυγὴ ὑπὲρ τῆς Μοντέρνας Τέχνης. Καὶ μᾶς μιλάει «γιὰ τὸ μῖσος τῶν ἀντίθετων στρατοπέδων» καὶ «γιὰ τὸ ἀντίμαχο μένος τῶν δυὸ γενεῶν».

Τὸν κ. Καστανάκη χαρακτηρίζει σὲ σχετικὸ του σχόλιο ὁ «Νουμάς», ὡς ἡγέτη τοῦ μοντερνισμοῦ στὴν Ἑλλάδα. Στὴ σωστὴ αὐτὴ παρατήρηση μπορούμε νὰ προστέσουμε, πὼς μᾶς φαίνεται τὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ κ. Καστανάκη νὰ ἔχει τὶς ἀξιώσεις νὰ θεωρηθεῖ σὰ φιλολογικὸ μανιφέστο, σὰ νὰ θέλει ὁ συγγραφέας του νὰ καθορίσει τὴ θεωρητικὴ θέσιν ὁλόκληρης ὁμάδας λογοτεχνῶν, ποὺ τὸν τελευταῖο αὐτὸ καιρὸ φανερώθηκε στὸ φιλολογικὸ μας στερέωμα, στὴν ποίηση, στὸ μυθιστόρημα καὶ στὴν κριτικὴ. Γιὰ τοῦτο λοιπὸν οἱ ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα τοῦ «Χοροῦ τῆς Εὐρώπης» δὲν πρέπει νὰ μείνουν ἀναπάντητες, πρέπει ν' ἀκουστοῦν κι ἄλλες πολεμικὲς κραυγές, γιὰ νὰ μπορούν μέσ' στὴν κλαγγὴ τῶν ὅπλων—συμπληρώνω τὸ στομ-φώδικο ὕφος—οἱ ἄλλοι νὰ διαλέξουν, νὰ πᾶ-ρουν θέσιν.

Πολὺ φοβοῦμαι ὅμως, πὼς ὁ αἰώνιος μοντέρνος ἀκολουθεῖ κακὴ ταχτικὴ στὴν ἐπίθεσή του ἅμα χαρακτηρίζει τὴ διαφορὰ του μὲ τὸν κ. Παρορίτη σὰ διαφορὰ ἀντιλήψεων δυὸ γενεῶν. Ἄν εἶταν ἔτσι, δὲ θὰ μπαίναμε στὴ συζήτηση, θὰ μᾶς ἀρκοῦσε ἡ συνηγορία τοῦ κ. Καστανάκη. Μᾶς φαίνεται ὅμως πὼς στὴν περιπτωσή μας δὲν πρόκειται γιὰ διαφορὰ γενεῶν. Φυσικὰ ἡ κάθε γενεὰ ἔχει γνωρίσματα ποὺ τὴ χωρίζουν ἀπ' τὶς ἄλλες, ἡ διαφορὰ ὅμως Παρορίτη-Καστανάκη δὲν εἶναι ἀπ' αὐτές.

Ἡ διαφορὰ μας εἶναι λυποῦμαι ποὺ ἡ ἔκφραση θὰ ἐνοχλήσει τὸν ἰδεολογικὸ ἀντίπαλό μου— τ α ξ ι κ ή.

Ἄν δὲν τῷμαθε ἀκόμα στὴν Place Pigalle ὁ κ. Καστανάκης, εἶμαι πρόθυμος νὰ τοῦ τὸ μάθω γώ, ἐν μέσαις Ἀθήναις, πὼς ὅλοι οἱ νέοι—νέοι στὴν ψυχὴ ἐννοῶ—δὲν ἀκολουθοῦν τὶς φιλολογικὲς του ἀντιλήψεις, τὸ ἐνάντιο μάλιστα σκοπεύουν νὰ τὶς πολεμήσουν μὲ ὅλο τὸ μένος ἀντίπαλων ποὺ ἀνήκουν στὴν ἴδια γενεά. Ἴσως ὅμως μᾶς κατηγορήσει ποὺ βιαζόμαστε νὰ μποῦμε ἔτσι σὲ τούτη τὴν πολεμικὴ. Μὰ ὅλοι μας δὲν ἀγαποῦμε νὰ συγκριθοῦμε μὲ μουλά-ρια—ὅπως οἱ μοντέρνοι συγκρίνουν τὸν ἑαυτὸ τους, ἀσφαλῶς κατόπι βαθεῖας μελέτης τῶν ἀνθρώπων προεκτάσεων—οὔτε κι ὡς πρὸς τὴν ὑπομονή. Ὅχι! τέτοιες προεκτάσεις δὲν εἶναι πολὺ τοῦ γούστου μας. Ἐχουμε—ἴσως ἀπὸ κακὴ συνήθεια, ἴσως ἀπὸ ἄλλους ψυχολογικοὺς λόγους—γιὰ τὸν ἑαυτοῦλή μας ἄλλη ἰδέα, ὅπως ἄλλη ἰδέα ἔχουμε γιὰ τὸ σύγχρονο ἀνθρώπο. Δὲν εἶναι ὁ ἀνθρώπος τέρας, ὅπως τότε θέλει ὁ αἰώνιος μοντέρνος, κι ἂν ὑπάρχει κατὰ τὸ τερατώδικο σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορία μέσα, αὐτὸ εἶναι στὴ γύρω μας ζωὴ. Ὅχι! τὸ ἄτομο ἄλλ' ἢ κοινωνικὴ ζωὴ εἶναι τὸ τέρας, γιὰ τοῦ-

το ἐκεῖ στρέφονται τὰ τηλεσκοπία μας, αὐτὰ ἀναλύουν τὰ μικροσκοπία μας, κι ὄχι «τὶς ἀρί-φνητες προεκτάσεις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τοὺς χα-μαιλέοντες τῆς χαρᾶς του καὶ τοῦ ἀπελπισμοῦ του τὴν ὠκεάνεια πλάνη».

Μὰ τὴν ἀλήθεια, ὠκεάνεια ἢ διαφορὰ στὸ μέτρο τῆς σύγκρισης τῶν ἀξιών μας!

Φοβοῦμαι μάλιστα—ὦ κύριε Μοντέρνε—πὼς οἱ «ἀκατάλυτες ἐπάλξεις» τῶν δικῶν μας ἐλπίδων θὰ σᾶς ἔκαναν νὰ φύγετε μίλια μα-κρὰ—ἐχτὸς φυσικὰ ἐὰν ἐγυρεύατε νὰ κρυφτῆ-τε ὅπως οἱ χαμαιλέοντες. Δὲν ἐλπίζετε στὰ ἴδια ποὺ ἐλπίζομε μεῖς! Ἐλπίζετε μόνο στὸ παρὸν γιατί ἐκεῖ φαντάζεστε πὼς εἶναι ἡ δικαίωσή σας. Αὐτὸ δὲ σᾶς ἐμποδίζει ἐτοῦτο τὸ παρὸν κρυφὰ νὰ τὸ εἴχετε αἰώνιο! Ἐνὼ ἐμεῖς θὰ θέλαμε νὰ τὸ γεμίσουμε καὶ σήμερα ἀκόμα, κι ὅ,τι ζεῖ μαζί του, μαζί του ἢς πεθάνει! Τὴ δικαίωσή του δὲν τὴ θέλουμε, τὸ μισοῦμε πολὺ γιὰ νὰ μπορούσαμε νὰ γυρέψουμε τέτιο πρᾶ-μα! Οἱ ἠθικές, πολιτικὲς καὶ αἰσθητικὲς ἀντι-λήψεις τοῦ παρόντος αὐτοῦ, ὅλες ἐξ ἴσου μι-σητές! Ἡ καμπύρα μας, λέτε, γυρισμένη στὸ σήμερα. Λάθος! Ἀπὸ τὸ φόβο σας, ὁ φακός σας παραέχει φουσκώσει τὰ πράγματα. Καμ-πούρα ὄχι.... μὰ ἡ γροθιά μας, αὐτὴ στρέφεται ὀχτρικὰ στὸ σήμερα, ποὺ μὲ τέτιο ἐνθουσιασμό ὑποστηρίζετε. Ἀκόμα κ' οἱ ἔκφράσεις σας προ-δίδουν τὴν ταξικὴ σας ἀντιπάθεια γιὰ μᾶς. Μᾶς καλεῖτε ἀνθρώπους τῆς σκλαβιάς, τῆς φα-σολάδας. Ὅσοι ἀπ' τοὺς δικούς μας δὲν ἔχουν τὴν εὐτυχία νὰ δοῦνε πάντοτε ὁπότεν θέλουν φασολάδες, ἔννοια σας σᾶς ἀνταποδίδουν τὰ ἴσα, σὲ σᾶς, τοὺς ἀνθρώπους τῶν κοκτέιλ!

Κι ὅμως δὲ σταματᾶτε οὔτε ἐδῶ, καὶ συνε-χίζετε τὸ κατηγορητήριό σας, λέγοντας, πὼς δὲ βλέπουμε πὼς ζεῖ ὁ διπλανός μας, ἐπειδὴ ἀπ' τὴ λογοτεχνία ποὺ ἀγαποῦμε δὲ ζητᾶμε ἀτέλειωτες ἀναλύσεις, κ' ἔχουμε τὸ κακὸ ἐλάτ-τωμα νὰ προτιμάμε τὸν ἡρωϊσμό τοῦ Ὀδυσσεᾶ τοῦ Ὀμήρου ἀπὸ τὸν ἡρωϊσμό (;) τοῦ Ὀδυσ-σεᾶ τοῦ Joyce.

Ἄμα ὅμως ὁ διπλανός μας πεινάει, ἅμα διώχεται ἀπ' τὴ δουλειά του, κρίση σοῦ λέει ὁ ἀφέντης του, ἅμα ἡ ἀπεργία τὸν τσακίζει καὶ τὸ παιδί του ἀρρωσταίνει, σᾶς θερμοπαρκα-λοῦμε νὰ μᾶς συγχωρέσετε ἂν δὲ μᾶς μένει καιρὸς γιὰ βαθεῖα ἀναλύσεις μὲ ψυχολογικὸ χαρακτηρ! Ὅλα κεῖνα τὰ μυστήρια τῶν Ἑλ-λήνων καὶ ξένων κατασταλαγμένων κι ἀκατα-στάλαχτων δὲν τὰ καταλαβαίνουμε, καὶ πόλε-μος στὸ μυθιστοριογράφο ποὺ μᾶς τὰ περιγρά-φει, ὄχι γιατί μᾶς βγάζει ἀπ' τὸ ραχάτι τῆς πανγνώσιας, ἀλλὰ γιατί μᾶς βγάζει ἀπὸ τῆς πάλης τὸ δρόμο! Πόλεμος! στὴν κατὰ βάθος κούφια ἀρνησή του.

Χοντροκομμένος ὄχι μόνο στὸ κορμί του ὁ προλετάριος δὲν ἔχει καιρὸ καὶ γούστο νὰ ψυ-χαναλύει βαθεῖα τὸν ἑαυτὸ του καὶ νὰ φανεῖ ἐκκεντρικὸς! ἀφήνει αὐτὸ στοὺς φιλολογικοὺς

δανδῆδες. Τὸν προλετάριο, πιότερο ἀπὸ τὰ βέβαια τῆς ψυχῆς του, τὸν ἐνδιαφέρει ὁ γύρω του κόσμος. Ἀπὸ τὸν ὅζω κόσμον περιμένει σωτηρία καὶ ὄχι ἀπὸ ζωῆς ἐστέτ. Πῶς νὰ βρεῖ ψυχικὴ ικανοποίηση μέσα στὰ σωθικά του; Τί ἐκκεντρισμούς μπορεῖ νὰ κλείνει μέσα του ὁ ἐργάτης γιὰ νὰ παίξει μ' αὐτές; Κι αὐτὸς καμμιὰ φορὰ βαριεστημένος ἀπ' τὴ ζωὴ, ἀπ' τοὺς δικούς του, θὰ τραγουδήσῃ τὸν πόνο του, θὰ προσπαθῇ καὶ αὐτὸς κάποτε κάποτε τὴ δυστυχία του μὲ λόγια γλυκὰ νὰ νανουρίσει. Χάος ὅμως θὰ χωρίζῃ τὸ δικό του τραγούδι ἀπ' τὸ δικό σας! Ἄμα λοιπὸν ἐμεῖς γι' αὐτὸν θέλουμε νὰ γράφουμε, ἐὰν αὐτὸς ἀποτελεῖ τὸ οὐσιαστικώτερό περιεχόμενο τῆς πολιτικῆς μας, τῆς φιλοσοφίας μας, τῆς τέχνης μας, γιὰ ποῖο λόγο στὶς κριτικὲς μας θὰ τὸν συμβουλεύαμε νὰ διαβάσει δικὰ σας ἔργα; Δὲν εἶναι πιὸ φυσικό, μιὰ καὶ ποὺ στὶς αἰσθητικὲς μας ἀντιλήψεις διαφωνοῦμε, νὰ σὰς κάνουμε ἀλύπητο πόλεμο; Καὶ δὲν εἶναι φυσικὸ στὸν ἀγῶνα αὐτὸ νὰ ζητᾶμε ὕλική καὶ ἡθικὴ ὑποστήριξη ἀπὸ κείνους ποὺ μᾶς συμπαθοῦν; Κι ἅμα εἶναι ταξικὴ ἡ διαφορὰ τους μαζί σας, γιατί θάταν φοριχτὸ νὰ φωνάζαμε τὰ πράγματα μὲ τ' ὄνομά τους; Γιατὶ στὴ σκὰφη θέλετε νὰ χαρίσετε καινούργιο ὄνομα; Γιατὶ δὲ θὰ λέγαμε τὴ διαφορὰ μας ταξικὴ; Τί ἄλλο εἶναι; Κι ὅμως μοῦ φαίνεται πὼς οὔτε γιὰ μιὰ στιγμὴ δὲν ἔπαυα νὰ συζητῶ φιλολογία.

Ἄλλὰ, δὲν τέλειωσα ἀκόμα...

Τίποτα ἀπὸ κείνα ποὺ γυρεύουμε στὴ ζωὴ δὲ βρίσκουμε νὰ μᾶς τὰ δίνει ἡ φιλολογία σας. Καὶ τὸ ὁμολογοῦμε ἀδιάντροπα πὼς « ἡ ἰδέα τοῦ ἀνώτερου καλλιτεχνικοῦ σκοποῦ τῆς ἀνεξάρτητης δημιουργίας » μᾶς εἶναι ξένη στὴν ψυχὴ καὶ ἀναρχία ὅπου φέρνει μισητή. Ὑποδουλωμένοι στὴ σκληρὴ πάλῃ τῆς σύγχρονης ζωῆς, αὐτηνῆς τῆς κατάστασης τὴν ἐκφραση ζητάμε στὴ λογοτεχνία. Εἶναι τόσο πλούσια σὲ γεγονότα ἡ ἀτομικὴ καὶ ὁμαδικὴ ζωὴ χωρικῶν κ' ἐργατῶν, εἶναι τόσο ἔντονος ὁ ἀγῶνας τῶν ὁ καθημερινῶν καὶ ὁ ἀπολυτρωτικῶν, ποὺ ἔχουμε τὴν πεποίθησιν πὼς οἱ δυνατοὶ καλλιτέχνες σαυτὸ τὸ ὕλικὸ θὰ ζητήσουν τὰ ψυχολογικὰ καὶ διανοητικὰ τους ἐφόδια, ἀπ' αὐτὰ τὰ γεγονότα θὰ βροῦν ἐμπνευση καὶ σαυτηνῆς τῆς κατάστασης τὸ διαλεκτικὸ ρυθμὸ θὰ πειθαρχίσουν τὴ σκέψιν τους... ὅσοι σκέπτονται! Καὶ γι' αὐτοὺς θὰ γράφουν, καὶ γιὰ τίς κρίσεις τῶν ἄλλων, τῶν μοντέρνων, θὰ ἀδιαφορήσουν. Κι ἂν μερικοὶ ἀπ' τοὺς δικούς σας θαναμάζουν ἔργα ποὺ ἀγαποῦμε ἐμεῖς, δὲν εἶναι ἡ δική μας ὑπόθεση ποὺ θάχει νὰ χάσει τίποτες.

Κι ὅσο βαθύτερος γίνεται ὁ ἀγῶνας, τόσο ἡ διαφορὰ τῶν δὲ ὑδὸ πιά λογοτεχνιῶν θὰ αὐξάνει :

Μοντέρνα τέχνη—προλεταριακὴ τέχνη!

Κι ὅσο αὐξάνει ἡ πάλῃ τόσο σεῖς βρίζετε μέσα σας δικαιολογίες γιὰ νὰ ἀποφύγετε τὴν ἀναγνώρισή της. Ἐχετε δίκιο, ἄλλη στάση δὲ σὰς συμφέρει. Γιὰ τοῦτο, μιὰ ποὺ τὰ πολύπλο-

πλοκα προβλήματα τοῦ ὅζω κόσμου σὰς τρομάζουν, γυρεύετε ικανοποίηση στὸν ἐσωτερικὸν κόσμον, ἅμα δὲ ζητᾶτε νέους ἢ παλιούς κόσμους στοὺς οὐρανοί. Κι ὅσοι ἀπὸ σὰς ἀκόμα δὲ θρησκολλογούν, ψυχολογούν. Ψυχολογία ἢ μόνῃ οὐσία τοῦ μοντερνισμοῦ. Στὴν ποίηση, στὸ πεζογράφημα, στὴν κριτικὴ, ψυχολογία. Στὴ φιλοσοφία, στὴν πολιτικὴν οἰκονομία, στὸ σοσιαλισμὸ παντοῦ ψυχολογία. Στὸν Μάρξ τὸν Böhm-Bawerk καὶ τὸν De Man, στὸ Zola τὸν Proust καὶ τὸν Tolstoï τὸν Gide. Στὴ διδασχὴ τοῦ Ibsen καὶ τοῦ Shau τὴν ψυχολογία τοῦ Lenormand, καὶ σὲ μᾶς γιὰ μεγάλο ποιητὴ τὸν Καβάφη!

Ἡ λέξη ποὺ σὰς ἀηδιάζει μοῦ ἔρχεται στὸ στόμα: Μαρξισμός. Τὴ θέση του τὴ βλέπετε ἐκεῖ ὅπου δὲ θὰ σὰς ἐνοχλήσῃ, μακριὰ ἀπ' τὴ φιλολογία. Κι ὅσοι δὲ σὰς μιμοῦνται τοὺς λέτε γελοίους. Γιὰ σὰς λογοτεχνία τὸ πᾶν—δημιουργὸς ἐπαναστάσεων ἀκόμα—ὅταν δὲν ἀσχολεῖται στὸ μεγάλο τῆς προσορισμὸ νὰ φτιάχνει ἀνθρώπινα τέρατα!

Στὶς παρατηρήσεις σας αἰτῆς ἀπαντῶ μὲ σιωπὴ μιὰ ποὺ δὲν ἀγαπᾷτε τίς σελίδες τῆς κοινωνιολογίας. Φαίνεται πὼς σὰς φοβίζουν, ἐσὰς καὶ τοὺς ὁμοίους σας, ὅσοι δηλαδὴ καλλιτεροῦν ἐ λ ε ὕ θ ε ρ ο π ν ε ὕ μ α ! Γιὰ μᾶς ὅμως ποὺ πειθαρχοῦμε στὴ λογικὴ, ἡ λογοτεχνία δὲν εἶναι κατὰ τὸ ξεκάρρωτο. Ζωὴ κοινωνικὴ σὲ καθορισμένο ρυθμὸ, ἡ λογοτεχνία καὶ αὐτὴ μὲ τὰ ἴδια τῆς ζωῆς δεσμὰ εἶναι δεμένη καὶ αὐτὰ γιὰ μᾶς εἶναι βαρεὰ!

Καὶ δὲ φταῖμε μεις ἅμα ἡ ὁμοιομορφία τοῦ πόνου ἀφαιρεῖ ψυχικὲς ἀποχρώσεις ποὺ γυρεύετε σεῖς. Δὲ φταῖμε μεις ἂν τὰ αἰσθήματα τοῦ προλεταριάτου εἶνε ὡμὰ καὶ δυνατὰ, ἂν βλέπουν κόκκινον καὶ μαῦρον καὶ ὄχι χρώματα παστέλ τῶν ἀνθρώπων μὲ καλλιτερομένο γούστο.

Ἡ ἐλευθερία τῆς τέχνης ποὺ ζητᾶτε, εἶναι γιὰ μᾶς ἄγνωστο πρόβλημα. Σὲ ἐποχὴ σκληρίας μιλάει κανεὶς γιὰ ἀγῶνες· γιὰ λευτεριά ἔχουν καιρὸ νὰ σκεφτοῦν. . οἱ ἀπόγονοί μας.

Σκοπὸς τοῦ καλλιτέχνη σήμερα εἶναι τὸν κεντρικὸ ρυθμὸ τῆς ζωῆς μας νὰ σννειδητοποιήσει, νὰ ἐκφράσῃ, καὶ νὰ ἐκφράσῃ μαζί ρεαλιστικὰ ἢ φανταστικὰ τοὺς πόθους του, τοὺς πόθους μας. Ὅπως εἶπε κάποιος δικός μας, ὁ ποιητὴς εἶναι ἡ κορυφὴ ποὺ πρῶτα βλέπει τὸν ἥλιο.... Μὰ σεῖς ψάχνετε—καὶ γιὰ τοῦτο δὲν εἴστε μεγάλοι καλλιτέχνες...στὸ πηγάδι τὸ φῶς!

Μπορεῖτε νὰ γράφετε τόμους καὶ τόμους ἀπὸ ἀναλύσεις, ἀλλ' οἱ ἀναλύσεις χωρὶς σύνθεση ἔχουν μικρὴ ἀξία. Ἡ δύναμις τοῦ καλλιτέχνη, τοῦ κάθε ἀνθρώπου δημιουργοῦ, στὴ συνθετικὴ του δύναμις πρὸ πάντων θὰ φανεῖ.

Ἄλλὰ ἡ δική σας ἀντίληψη καθαρὰ ἀρνητικὴ—εἶναι ὁλότελα ἀπαράδεχτη γιὰ μᾶς.

Λέτε πὼς «τὸ μυθιστόρημα εἶναι ὁ μεγάλος δρόμος ποὺ μᾶς δείχνει πὼς ὁ ἀνθρώπος θὰ μένει πάντα ἄγνωστος καὶ ἀπροσπέραστος», ἔτσι τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον τοῦ ψυχολογικοῦ μυθιστορήματος εἶναι νὰ μᾶς δείξῃ τὴν ἀγνοία

μας! Σκοπός της γνώσης ή άγνοια. Να ποιό είναι τὸ συμπέρασμα πού βγαίνει ἀπὸ τὸν ὀρισμὸ πού δίνει στὸ μυθιστόρημα πρωτοπόρος λογοτέχνης μας. Μὰ ἅμα αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ μυθιστορήματος, χίλιες φορές καλύτερα εἶναι νὰ μὴ γράφει κανεὶς ποτέ. Προτιμῶ τὰ γκαρσόνια πού μιλοῦν δέκα γλώσσες, παρὰ λογοτέχνες πού γράφουν σὲ μιὰ, ὅταν δὲν ἔχουν τίποτες νὰ πουν. Στὰ γκαρσόνια οἱ γλώσσες εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ νὰ ζοῦν, ἐνῶ ἀπαραίτητο νὰ γράφει κανεὶς ρομάντζα δὲ μοῦ φαίνεται νὰ εἶναι.

Σκοπὸς τοῦ ρομάντζου νὰ μᾶς δείξει πὼς ὁ ἀνθρώπος — Τὸ ἀνθρώπινο τέρας — εἶναι πάντα ἄγνωστος κι ἀπροσπέραστος. Οἱ μοντέρνοι δὲν τρέμουν τώρα πιά μόνο μπροστὰ στὸν ὄγκο τῶν συνθέσεων, τοὺς ζαλίζει καὶ τὸ βάθος τῶν ἀναλύσεων. Γράφουν χωρὶς νὰ ξαίρουν τί ζητᾶνε. Ἐνῶ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά κηρύχουν ἀνὰ τοὺς ὠκεανούς πὼς ἡ ψυχολογία εἶναι τὸ κέντρο τοῦ μυθιστορήματος, ἀπ' ἄλλο μέρος ὁμολογοῦν τὴ χροσκόπια τῆς μεθόδου τῶν. Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο νὰ ψυχολογῶ ἅμα ὅσο κι ἂν ψυχολογῶ τὸ ἀντικείμενο πού ψυχολογῶ θὰ μοῦ μείνει πάντα ἄγνωστο; Λυπητερὸ παραδειγμα φιλολογικῆς παρακμῆς. Ἀπογοητευτικὴ ἡ διδαχή.

Δ Ι Δ Α Χ Η !

Στὴ λέξη αὐτὴ μέσα συγκεντρώνεται ὅλη ἡ ἀντίθεση πού χωρίζει αὐτοὺς ἀπὸ μᾶς! Γι' αὐτοὺς, ἡ φιλολογία ἓνα καταφύγιο ἀπ' τὶς σκοτοῦρες τῆς ζωῆς ὅπου τίποτες δὲ μαθαίνει κανένας. Ἐνας κόσμος διάφορος ἀπὸ τὸν κόσμο τὸ δικόνε μας, ἓνας κόσμος ὅπου λίγοι ἐκλεχτοὶ ἅμα δὲν ἔχουν ἄλλη δουλειὰ φτιάχνουν ἐπαναστάσεις, ἀπλὸ παιγνίδι αἰσθητικῆς ἀντίληψης. Ὅλα αἰσθητικῆ. Κ' ἡ τέχνη ἔτσι, φιλτραρισμένη ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀντίληψη, ἀπὸ κάθε περιοριζόμενο, γίνεται καθαρὴ, τόσο καθαρὴ πού ἐμεῖς συγχέουμε τὴ διαφάνειά της μὲ ἀνυπαρξία. Τὶ νὰ γίνε, δὲ διαθέτουμε τὰ δυνατὰ μικροσκοπία τῶν ψυχαναλυτῶν. Δὲ βλέπουμε, δὲν καταλαβαίνουμε τὰ παιγνίδια τους. Κ' ἡ δουλειὰ τους μᾶς φαίνεται ἀστεῖα γιὰτι ἔχουμε τὴν πεποίθηση πὼς οἱ νέοι τους κρικοὶ δὲ θὰ

ἀνθέξουν σὲ σφυρηλάτημα δικῶν μας σφυριῶν. Καὶ τὸ ἐργαλεῖο αὐτὸ κάπως καλύτερα θὰ ξαίρουμε νὰ τὸ χρησιμοποιήσουμε ἐμεῖς πού τὴν ἀληθινὴ δουλειὰ ἀντὶ νὰ περιφρονοῦμε ὑμνοῦμε. Καὶ ὑμνοῦμε ἀπ' ὅλες τὶς δουλειές τὴ μεγαλύτερη—ἐκείνη πού αὐτοὶ μισοῦν: Τὴ διδασχὴ. Αὐτοὶ—οἱ μοντέρνοι—θεωροῦνε τὴ διδασκαλία ζήτημα πολιτικῆς, καλὴ γιὰ τὴν κουζίνα τῆς ζωῆς, ὅπως μοῦ εἶπε νέος μας κριτικός, μὲ πολὺ ἐλεύθερο πνεῦμα. Φαίνεται πὼς αὐτοὶ προτιμοῦν νὰ παίζουν καὶ μιὰ πού εἶναι μεγάλοι γιὰ τόπια, παίζουν με ἰδέες ἀφοῦ τὶς βάλανε ψηλά, σὲ ἀφηρημένο ἐπίπεδο, ὅπου δὲ θὰ ἐνοχλοῦν κανένα. Μὲ τί βιοτουοζισμό τὰ λεπτοκαμωμένα δάχτυλά τους ἀναποδογυρίζουν τὶς ἔννοιες! Καὶ μὲ τί χάρη τὶς ψυχαναλύνουν! Μονάχα μὴν τοὺς ζητήσετε νὰ σᾶς διδάξουν τίποτα μὲ τὸ ἔργο τους, δὲ θέλουν οὔτε νὰ διδάξουν, οὔτε νὰ διδαχτοῦνε. Δικαίωμά τους, τέλος πάντων, ἀφοῦ τὸ δικαίωμα αὐτὸ τὸ παίρνουν χωρὶς νὰ μᾶς ρωτοῦν, μιὰ πού ἀκόμα δὲν ἐξαρτῆται ἀπὸ μᾶς νὰ τοὺς τὸ ἀφαιρέσουμε.

Κεῖνο ὅμως πού ἐξαρτῆται ἀπὸ μᾶς εἶναι νὰ ἀντιτάξουμε :

Στὰ παιγνίδια τους, τὰ ἔργα μας—στὰ χωρὶς συμπεράσματα βιβλία τους, τὶς διδαχές μας—στὶς ἀτέλειωτες ἀναλύσεις τους, δυνατὲς συνθέσεις—στὰ κοσμοπολιτικὰ τους ρομάντζα, τὶς κοινωνικὲς μας θέσεις—στὶς κοντέσες τους, τὶς χωρικὲς μας—στὰ παλάτια τους ἀντιτάσσουμε τὰ μπορντέλα τους—στοὺς χασομέρηδες ὁμοφυλόφιλους τους, τὰ πεινασμένα πλῆθη τῶν ἀνέργων μας—στὰ θύματα πολυπλόκων ψυχικῶν καταστάσεων, τὰ θύματα ἐργατικῶν ἀτυχημάτων—στὴν πολιτικὴ ἀδιαφορία, τὸ πολιτικὸ ἐνδιαφέρον. Πρέπει τὸν ἀτέλειωτο ψυχολογικὸ ψιθυρο νὰ πνίξουμε μὲ τὸ θόρυβο τῶν κοινωνικῶν μας συνθημάτων. Τὶς éditions peur fil lafuma νὰ πολεμήσουμε μὲ λαϊκὲς ἐκδόσεις, —μὲ μιὰ λέξη, τὴ «Μοντέρνα Τέχνη» πρέπει νὰ πολεμήσουμε μὲ τὴν «Προλεταριακὴ Τέχνη», πού μὲ τὰ μαστίγια της θὰ γκρεμίσει τὰ πολυέλαια πίσω ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀεροβατώντας κίολας ἀρχίζουν νὰ κρύβονται οἱ ἀντίπαλοί μας!

Μ. ΣΠΙΕΡΟΣ

ΣΤΟΝ ΨΥΧΑΡΗ

Καὶ χαιρετήσανε, οἱ πολλοὶ καὶ οἱ λίγοι, τὴν ψυχὴ σου
Ποῦ πάει πρὸς τὰ ψηλά,
Στοῦ ἡρωϊκοῦ τὰ περιβόλια Παραδείσου
Ποῦ διώχνει τὰ μισὰ καὶ τὰ δειλά.

Θὰ εἶναι ἡ ψυχὴ σου ἀπάνω ἐκεῖ, μὲ τὸ χαμόγελό της,
Δέσποινα καὶ βασίλισσα τοῦ ἰδανικοῦ οὐρανοῦ,
Καὶ θάχει, ἀθώρητα, γιὰ φύλακα ἄγγελό της,
Τοῦ ἀπλοῦ τὴ γλώσσα καὶ τοῦ ἀληθινοῦ.

Α. ΚΑΡΑΝΤΩΝΗΣ